Försvar för Pius IX

DEN TRADITIONELLA bilden av Pius IX (påve 1846—1878) utanför de troende katolikernas krets är inte smickrande. Då kardinalen greve Mastai-Ferretti valdes till påve och antog namnet Pius var han föga känd, men redan efter en kort tid blev han ryktbar för sina liberala reformer. Det var inte religiösa, utan politiska förändringar det här gällde; som härskare i Kyrkostaten — en stor del av Mellanitalien med 3 miljoner invånare — genomförde påven ett slags konstitutionell monarki, med representation, moderniserad förvaltning och begränsning av det gamla poliisväldet. Inom den rörelse för Italiens enhet som företrädde liberalismens kombination av demokrati och nationell självständighet talade man rent av om påven som blivande president i en italiensk förbundsrepublik. Men snart blev det brytning mellan påven och de revolutionära tendenserna; Pius ville inte delta i kriget mot Österrike och sade nej till de radikalas krav i Rom och Kyrkostaten. På hösten 1848 blev påven tvungen att förklädd fly till det reaktionära Neapel, och den romerska republiken utropades. De italienska upprorsrörelsernas blev emellertid denna gång snabbt krossade, i huvudsak av Österrike, i Rom av den franska republiken under den blivande Napoleon III. Efter dessa erfarenheter blev Pius, som först 1850 kom tillbaka till Rom, reaktionär

Pius IX som "fånge i Vatikanen".

i Europa, dels mot en rad inhemska autokratier; den uppvisade pitoreska och heroiska drag (Mazzinis och Manins försvar av Rom, respektive Neapel, Garibaldis rödskjortor erövrande Sicilien) samtidigt som dess segrar kostade ringa blodutgjutelse. Det är inte underligt att den prisats i jämförelse med det hårdare och hopplösare tyska enhetsverket, att den kunnat ses som den sådaste kombinationen av demokrati, nationell och medborgerlig frihet. Att rörelsen upphörs endast av en minoritet, att Cavour i Sardinien förde maktpolitik likaväl som Bismarck, att folkstyrelse i själva verket genomfördes långt senare (med fascismen som konsekvens) har man gärna glidit förbi. Inte minst den engelske historikern G. M. Trevelyan har i sina fyra lysande arbeten om risorgimento bidragit till idealiseringen. Den kritik som Hales i likhet med flera tidigare författare riktat mot denna historieskrivning — en kritik som tillika blir ett försvar för Pius IX — är säkerligen i viktiga punkter befogad.

När det gäller Pius mest ryktbara aktioner är Hales försvar däremot uppenbart överdrivande och ensidigt. En av dessa aktioner var den till biskoparna ställda rundskrivelse (Syllabus) av år 1864 i vilken påven under 80 paragrafer definierade tidens avvisade villfarelser. Här fördömdes inte bara rationalism och panteism och andra "världsåskådningar", utan också kommunism, socialism och liberalism. Till de satser som förklarades felaktiga var "att i vår tid är det inte längre lämpligt att den katolska religionen betraktas som statens enda religion med utestående av alla andra", att "kyrkan har inte makt att använda våld", att var och en bör "få ge uttryck i vilken form eller på vilket sätt som helst åt vilka åsikter som helst" Det största uppseendet väckte fördömandet av satsen: "Påven kan och bör försona sig med och godta framsteget, liberalismen och den moderna civilisationen."

Dessa satser är vid närmare granskning inte så farliga, säger Hales liksom många före honom. De kunde rätt förstås endast av de teologiskt bildade män till vilka de riktades. Påven menade exempelvis inte — som biskop Dupanloup omedelbart sökte visa i en berömd skrift — att tolerans eller pressfrihet var förkastliga och att den katolska kyrkan alltid borde vara statskyrka; han menade blott att det var orsakligt att universellt hävda tolerans, pressfrihet och "en fri kyrka i en fri stat" (Cavours paroll). Och påven tänkte i själva verket på vissa italienska förhållanden, då Syllabus utarbetades, särskilt på Sardiniens-Italiens kyrkofientliga politik.

Svagheten i detta resonemang är framför allt att intet bevis finns för att påven inte menade vad vanliga läsare trodde att han menade. Tvärtom, hans egen politik som statschef stämde bättre med den ordinära tolkningen: han höll stark på sin världsliga makt, katolicismen hade självfallet varit statskyrka i Kyrkostaten (som närmast var en teokrati), pressfrihet hade inte funnits, radikala rörelser var förbjudna. Det var alltså naturligt att ta påven på orden och tro, exempelvis, att han direkt fördömde "framsteget, liberalismen och den moderna civilisationen". Och denna tolkning var den som drev en rad framstående och högt bildade liberala katoliker (Montalembert i Frankrike, lord Acton i England, Döllinger i Tyskland) att uppfatta Syllabus som ett angrepp. I Frankrike betraktade det stora flertalet katoliker med förvåning och oro Syllabus som ett försvar för ancien régime (senast klarlagt hos P. Spencer, Politics of Belief).

Den påvliga aktionen blev i realiteten ett vapen mot demokratiska och liberala rörelser inom katolicismen, en programförklaring som identifierade kyrkan med reaktionen. De absurda formuleringarna i Syllabus har ständigt anförts som bevis på katolicismens extremt konservativa hållning, även sedan andra påvar i skilda encyklikor (framför allt Rerum novarum 1891 och Quadragesimo anno 1931) givit uttryck åt en mera tidsenlig åskådning.

Är 1864 proklamerade Pius dogmen om jungfru Marias obefläckade avlelse — därmed förklarades även dess moder fri från arvsynd. Dogmen tillkom visserligen efter en ganska omfattande opinionsundersökning inom hierarkin, men något kyrkomöte hölls inte, och det var i princip endast den påvliga auktoriteten på vilken den nya lärosatsen byggdes; man gick till väga på samma sätt som vid fastställandet av dogmen om jungfru Marias himmelsfärd 1950. Med denna märkliga åtgärd förberedde ofelbarhetsdogmen av år 1870, enligt vilken påvens deklarationer i vissa sammanhang — då han talar ex cathedra — är ofelbara och ovillkorligt bindande. Även denna dogm, som skarpt kritiserades inom katolicismen och ledde till svåra slitningar, försvarna självfallet av Hales. Han gör i anslutning till en uppfattning som framfördes redan vid dogmens tillkomst gällande att den ansågs vara endast en bekräftelse på vad som tidigare trotts, att oppositionen vid det stora Vatikanmötet var ringa och att dogmen utnyttjats med stor försiktighet. Det sistnämnda omdömet är utan tvivel riktigt; 1950 års nya Mariadogm anses vara det enda fall då påven med säkerhet använt ofelbarheten; "om man är ofelbar, får man tänka noga på vad man säger", som någon påpekat.

Men i övrigt är de argument Hales anför rörande ofelbarhetsdogmen — krönet på det hänsynslöst irrationella i katolicismens ideologi — inte övertygande. Det är oklart vad egentligen ofelbarheten innebär, men att dogmen inte redan före 1870 var allmänt godtagen framgår bl.a. av att man under år före Vatikanmötet och under månader på själva mötet diskuterade och på många punkter angreb den och att den av liberala katoliker ansågs utgöra en maktusurpation. I en nyligen publicerad biografi över den engelske historikern lord Acton (av Himmelfarb) — kanske sin tids mest berömde katolske skriftställare utanför prästerskapet — har med stöd av Actons papper erinrats om de medel som påven begagnade för att driva igenom dogmen: påtryckningar på de i Vatikanen församlade kyrkomännen, taktisk knep vid den "parlamentariska" behandlingen, löften om utnämningar och mer eller mindre klara hotelser mot de uppstudsiga. Påvens segrar säkrades av den väldiga spanska och italienska överrepresentationen vid mötet; italienska biskopar med några tiotusental i sina stift var tabriktare än de franska medlemmar som kunde sägas representera miljoner. Krisen inom de katolska kyrkorna efter dogmens antagande visar bäst att den var ytterligt omstridd. För övrigt faller Hales för den vanliga benägenheten att på en gång prisa dogmen som en märklig nyhet och urskäkta den som en självklarhet.

Har Pius IX genom sin politik stärkt kyrkan? Det är vanligt att bejaka den frågan, att påstå att förlusten av de världsliga besittningarna var av godo eller i varje fall uppvägdes av en konsolidering som ägde rum genom maktkoncentrationen hos påven. Frågan är emellertid till sin natur för vag och omfattande för att entydigt besvaras. Säkert är att Pius regim medförde ultramontanismens totala seger och därmed starkare enhet och skärpt disciplin; samtidigt blev antiritualismen, konservatismen och isoleringen gentemot andra samfund och ideologier mera markerad.

HERBERT TINGSTEN

SKOGSVÅRDSLAGEN — TVÅ INLÄGG

I den debatt som inleddes med professor G.-G. Romells artikel "Lag och landskap" (12/7) har Dagens Nyheter nyligen offentligat två inlägg, som nedan publiceras. De är skrivna av tjänstemännen, de förra av skogsstyrelsen, byrådirektören W. Flym Forshell, och professorn i skogsnäringslära vid Skogshögskolan Sven Petrini.

PROFESSOR Romells slutreplik i DN den 19 juli har förenklet mig anmälda om plats för ett slutord även från min sida.

Enligt Romell skulle jag — för att icke behöva erkänna "att ett skogsvetenskapligt misstag låg som huvudmotiv bakom lagen" — vara tvungen "förneka (spärrat här) att lagens tillskyndare på sin tid hyste några falska förhoppningar om ökad kubikmassaproduktion i skogen genom hög slutenhet eller beståndsvårdande huggningar". Detta söker Romell bevisa genom några ofullständiga och ur sitt sammanhang lösrivna citat ur lagbetänkandet (SOU 1946: 41).

Dess bättre har jag ingalunda behövt använda den förmodade taktiken. Något belägg för Romells påstående finns nämligen icke över huvud taget, ej ens på de åberopade ställena i lagbetänkandet. Detta måste vara fullt klart för den som läser h e l a de citerade meningarna jämte de stycken omkring dem som utgör bakgrund och vidareutläggning. Ett exempel! Romell citerar: det ansågs åstadagalt "att en mycket vid marginal för produktionsförbättringar alltjämt förefinnes" genom bl. a. "intensivare beståndsvård". Den oförändrade meningen lyder så här (s. 72): "Genom riksskogstaxeringarna och olika därpå grundade utredningar har åstadagalgts att en mycket vid marginal för produktionsförbättringar alltjämt förefinnes genom fortsatt invinning av skogsmarks, höjning av virkesförrådets per hektar räknat, intensivare beståndsvård m. m." Hela raden av åtgärder följer nedan i den fortsatta texten, där läsaren sålunda kan få ytterligare besyrkt vad som verkligen avses.

När i betänkandet användes uttrycken "förbättrad avkastning", "tillvaratagande av markens virkesproducerande förmåga", "produktionsförbättringar" m. m. — allt Romelska indicier — så är detta kollektivuttryck för olika åtgärder. Låt oss se på det fullständiga citatet ovan! "Invinning av skogsmark" syftar på att sätta ljunghedar, fäladsmarker, vattensjuka impediment o. d. i skogsproducerande skick; "höjning av virkesförrådet per hektar" åsyftar främst omläggning av skogsbruket, som lämnats endast rester eller trasor samt förvildade hagmarker m. m., allt med otrygg eller så dålig beskogning att den ej närmelsevis utnyttjar markens produktionsförmåga; "intensivare beståndsvård" slutligen syftar till den kvalitetsdaning, det trädslagsval och den dimensionsutveckling som gynnas främst genom gallringar och som ger en förbättrad värdeproduktion.

Det vore alltså alldeles galet att följa Romells rekommendation att överallt söga "värdeproduktion i stället för virkesavkastning". I själva verket innefattar t. ex. uttrycket "produktionsförbättringar" olika åtgärder, av vilka en del avser att skapa nya bestånd, dvs. att starta massproduktionen, medan andra avser skötseln av befintliga bestånd, vilket stimulerar värdeproduktionen och det ekonomiska resultatet.

Det bör till sist nu vara också min tur att citera. På s. 63 i betänkandet kan man i ett "representativt yttrande", vilket styrelsen för Skogshögskolan och Statens skogsforskningsinstitut genom hänvisning gjort till sitt, läsa följande (urtalandet gäller röjning och gallring): "Någon påtaglig nedsättning av virkesproduktionens storlek torde i allmänhet icke åga rum genom eftersittande av dessa åtgärder men val betydlande den värde. Om nu lagens "tillskyndare" icke redan visste detta, skulle de väl knappast kunnat undgå att ta intryck av dessa skogsvetenskapens ord. Till yttermera visso skriver emellertid tillskyndarna själva på s. 82 följande: "Beståndet betraktas som ett producerande kapital, vilket i princip skall bevaras under lång tid och genom lämplig skötsel förmås att giva tillfredsställande värdetillväxt." (Kurs. här.)

Om nu de nämnunga både trott att gallring förmår öka även massproduktionen (se det skogsvetenskapliga misstaget), har skall man då förklara att de inte begagnat ett sådant ställande argument i sin plädering för nyttan av intensivare beståndsvård?

W. FLYM FORSHELL

*

PROFESSOR Romell hävdar att kvantitetsproduktionen blir densamma, vare sig man vårdar skogen eller inte. Detta är ett misstag som här skall belysas från två utgångspunkter, nämligen för det fullslutna beståndet och för det glesa beståndet.

I det väl slutna beståndet blir den totala produktionen ungefär lika stor om man gallrar mycket, litet eller ingenting alls, så länge man bibehåller en god slutenhet. *Men om man inte gallrar så blir den virkesavsättning som kan utnyttjas högst avsevärt mindre, därför att upp till 40 % torker, dör och suttnar till ingen nytta.* Från praktisk synpunkt blir alltså det kvantitativa utbytet större när man gallrar, vilket är ett skäl för gallringen utöver det som anförts beträffande kvalitet och räntabilitet.

I det mycket glesa och luckiga beståndet, som är halvvuitet eller ännu sämre bestockat, produceras — naturligtvis, kan man säga — mindre virke än i det fullslutna, oberoende av hur man räknar. Ty ett fåtal träd per hektar kan inte upprätthålla en normal produktion, därtill fordras ett visst minimiförråd, en viss kronmassa och en viss mängd kambiievävnad.

Om nu skogsvårdslagen kan åstadkomma en förbättrad vård med gallringar så kan det komma mer virke i marknaden, mer användbart virke tas ut ur skogen, på både kort och lång sikt. Och om skogsvårdslagen omför sjeas, luckiga, dåligt producerande områden till slutna, välvårdade skogar, så stiger skogsprodukt-onen, inte bara kvalitetsmässigt, utan också kvantitativt. Detta är faktiskt inte något "skogsvetenskapligt misstag".

SVEN PETRINI

Mästerviggare dömd

En mästervriggare, Karl Ekvall, stod på torsdagen inför rådhusrätten. Under två månader i vintras lånade han nära 7,000 kr. av flera personer. Sammanlagt förelåg 66 anmälningar mot honom.

Mest är det droskechaufförer som träat illa ut. Utom handlanden har han även "prutat" till sig kredit på kårlegan. I allmänhet lånade han 100 kr. och lämnade kvitto på 125.

Ekvall dömdes att återintas på säkerhetsanstalt.

Byggnadstillstånd har av arbetsmarknadsstyrelsen lämnats byggnadsstyrelsen för att bygga om prägelinglokal i kv. Kungl. Myntet, Stockholms gas- och vattenverk för att bygga transformatorstation med ångfördelningscentral och bärkonstruktioner för ledningar vid Värtagasverket samt Stockholms spårvägar för att flytta spår på Birger Jarlsgatan.

Tio fall av polio i Jämtlandssocken

Tio fall av polio har sedan mitten av april förekommit i Gäddede. Det gäller fyra vuxna och sex barn. Barnen har redan tillfrisknat. Bland de vuxna var ett allvarligt fall med förlamning.

På epidemisjukhuset i Östersund finner man det visserligen anmärkningsvärt med så många fall på en plats, men det är inte fråga om någon egentlig epidemi.

(TT, Östersund.)

Plaskdammarna töms i Kristianstad

På grund av ett lindrigt fall av polio i Kristianstad har hälsovårdsnämnden beslutat att tömma vattnet i plaskdammarna, vilket visst sig tillämpligt för bad. Om vattnet i Helgeån har för hög bakteriehalt kommer även badhuset att stängas.

Affären Selling till regeringen

Professor Olof H. Selling vid Naturhistoriska riksmuseet har hos regeringen överklagat Vetenskapsakademins beslut att förordna en ett han skall undersöka läkarundersökning och samtidigt bevilja tjänstledighet med A-avdrag. Han vill omedelbart bli lossat i tjänst.

Om regeringen finner att hans utredning ej är tillfredsställande, anhåller han att ärendet överlämnas till besvärden i enlighet med instruktionen för Naturhistoriska museet. Professor Selling anser det vidare egendomligt att akademin anser sig äga befogenhet att fatta så allvarliga beslut som de föreliggande, och vidare framhåller han att avdelningsföreståndare vid Naturhistoriska riksmuseet tillsätts av regeringen samt att avdelningsföreståndare ej är anställd hos akademin, utan lyder under regeringen.

Klorpreparat mot kaninplågan

Gotlands läns hushållningssällskap anhåller hos regeringen att som ett led i bekämpandet av vildkaninen få använda klorpikrin. I Australien har med framgång använts insprutning av detta medel i kaningryten. Genom sitt användningssätt synes medlet vara tämligen riskfritt för andra djur och för människor.

(DN, Visby.)

Jur. kand.-examen avlades på torsdagen i Uppsala av Arne Hallström, st. Stockholm.

Förskingrare villkorligt dömd

Till åtta månaders straffarbete villkorligt har Södertälje rådhusrätt dömt en kamrer som förskingrat 35.000 kr. från en firma i staden.

(TT, Södertälje.)

Anjona.

Anlita specialisten på kemtvätt och Ni blir nöjd. Ring Saltsjöbadstvätten 19 02 80.

40 ÅR

Chic i solsken och regn med

POPLIN-kappor

i dubbel poplin

t. ex. i vinfärg-grätt ... **59.50**

Se även andra modeller och färger i poplinkappor

Filial: Lidingö, Stockholmsv. 34 Tel. 65 44 84

Leja NORRMALMSTORG

Till landsorten mot postförskott

Tel. 23 06 35

Gör som Gevalia

köp endast kvalitetskaffe

Vad beror det på att Gevalia blivit så omtyckt, att flera familjer dricker Gevalia än något annat märke? I första hand på råkaffet. Gevalia prutar aldrig på kvaliteten. Av skördarna från världens främsta kaffeplantager köper Gevalia endast de yppersta. Detta i förening med den höga inblandningen av högvärdiga centralamerikanska kaffesorter och de många tekniska finesserna i Gevalia-rosteriet ger Gevalia dess höga, jämna kvalitet. Alltid detsamma — alltid lika gott!

Nyrostat från Europas största och modernaste kafferosteri

Med full arom, väl bevarad i innerpåse av aluminiumfolie

NJA... NJET!

Ryska framgången var obestridlig. Och svenska framgångarna —? Läs rysseportaget i veckans nummer av

Se den stora bildtidningen

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.